

*Роман ІВАХ,
Світлана ІВАХ
(Дрогобич, Україна)*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Основними напрямками реформування вищої освіти в Україні в умовах сучасного соціального й економічного розвитку визначено підготовку висококваліфікованих фахівців, які б мали не тільки ґрунтовну теоретичну підготовку, а й б володіли практичними вміннями і навичками, у яких би була сформована готовність до прийняття самостійних рішень у майбутній професійній діяльності попри швидкі зміни та суспільні виклики, прагнення до самоосвіти й саморозвитку, до постійного фахового вдосконалення тощо.

У цьому сенсі актуальним видається обґрунтування педагогічних умов організації самостійної діяльності студентів, які дали б змогу сформувати у них механізми самоосвіти, самореалізації, саморозвитку. Їх виокремлення і є метою нашої наукової розвідки.

Так, перша умова пов'язана із особливостями суб'єкта навчально-розвивального впливу і передбачає необхідність врахування його навчальних мотивів, інтересів, потреб та особливостей протікання пізнавальних процесів.

Студентський вік (18–25 років) є особливим періодом життя людини, оскільки становить першу ланку зрілого життя. Незалежно від темпераменту молодь у цьому віці стає стриманішою, поміркованішою та самостійнішою на противагу 16-річним. У неї починають з'являтися такі якості, як рішучість, самостійність, ініціативність, наполегливість, цілеспрямованість, вміння володіти собою у стосунках з іншими.

Найважливіші новоутворення у період юності, показані «відкриттям власного «Я», рефлексією, усвідомленням власної індивідуальності, а основним завданням виступає пізнання внутрішнього світу» [3, с. 78].

Студенти закладів вищої освіти вже свідомо ставляться до процесу навчання, розуміючи значення його результатів для подальшого професійного зростання. Вони вже чітко усвідомлюють, що самі є творцями свого професійного майбутнього, що від них передовсім залежить якість їх професійної підготовки. Тому більшість з них є прихильниками активних методів та прийомів навчання, які дають змогу розвинути та сформувані у них самостійність як базову якість особистості [1, с. 218].

Отож, перша педагогічна умова, що стосується поліпшення організації самостійної роботи студентів з метою розвитку у них самостійності передбачає врахування особливостей вікового періоду студентства, які характеризуються: завершенням фізичного і статевого дозрівання людини; усталенням психічних процесів і властивостей свідомості, зміною особистісних характеристик; набуттям соціального статусу тощо.

Друга, виокремлена нами умова, пов'язана зі змістом і способами навчально-розвивального впливу, серед яких виділяємо: а) знання, уміння і навички; б) необхідність розкриття прикладного характеру нових знань; в) прийоми цілепокладання, планування своєї навчальної діяльності; г) прийоми самоаналізу і самоконтролю; д) різні види розумової діяльності; е) наявні дидактичні матеріали.

Джерелом самостійності є інтерес до процесу та результату пізнання. Зацікавленість студентів закладів вищої освіти забезпечується пізнавальною мотивацією, усвідомленням потреби у набутті знань для подальшої професійної реалізації.

Сьогодні важливо спрямувати особистість на самостійне оволодіння знаннями. Для розвитку стійкого пізнавального інтересу педагог має

докладати неабияких зусиль. Надзвичайно важко забезпечити ту суму знань, навичок, умінь, які зможуть забезпечити ефективне функціонування протягом життя. Тобто пропонований матеріал має містити елементи надзвичайної, дивовижної інформації, що викликає інтерес до освітнього процесу і допомагає створити позитивну емоційну атмосферу. Лише такий підхід до організації освітнього процесу сприятиме розвитку розумових здібностей особистості. Потрібно, окрім «надання певної суми знань і навичок, навчити студента навчатися самостійно, самостійно отримувати інформацію, вміти адекватно використовувати її в повсякденній діяльності, потребують серйозних змін навчальні плани і взагалі навчальна діяльність» [2, с. 283].

Третя умова пов'язана з формами організації навчально-розвивального впливу, які включають: а) аудиторне навчання, або дистанційне навчання, або самоосвіту і т. д.; б) індивідуалізацію і диференціацію навчання; в) поєднання активних і репродуктивних методів діяльності в навчальному процесі; г) раціональне поєднання різних типів самостійної роботи; д) демократичний стиль навчання.

У дидактиці прийнято розрізняти репродуктивні, пошукові і творчі методи організації (самоорганізації) пізнавальної діяльності. Репродуктивні передбачають передовсім засвоєння та відтворення інформації (лекція, розповідь, пояснення, репродуктивна бесіда), пошукові – обговорення, узагальнення. Обмірковування фактів, їхнє осмислення, обґрунтування сумнівів (пошукова вправа, проблемна бесіда, пошукова практична робота). Виконання завдань на найвищому рівні активності найбільше сприяють розвитку творчої уяви, мислення, вольових якостей забезпечують творчі методи, якими є творча вправа, твір, дослідницька робота, дискусія.

Включення до самостійної діяльності передбачає впровадження у педагогічний процес таких форм: індивідуально-колективне навчання, робота в парах, робота в групах.

Четверта умова пов'язана з суб'єктом навчально-розвивального впливу, тобто з педагогом, що має певний рівень професіоналізму, досвіду роботи і т. д.

Традиційна структура освітнього процесу, яка будувалася на прямому і постійному впливі педагога на молодих людей, не відповідає вимогам часу, не забезпечує ефективних результатів становлення особистості. За новою парадигмою, важливо створити освітнє середовище, яке стимулювало б до певної активності. Головним завданням педагога у ньому стає сформувати здатність творчого ставлення до пізнання та створення для цього відповідних умов. Розуміється, що задля розширення інтелектуального, пошукового потенціалу студентів, варто їх залучати до різних видів діяльності (самостійної роботи). У цьому контексті, самостійність виявлятиметься на відтворювальному, перетворювальному чи творчому рівнях. Тобто під час навчання у закладі вищої освіти студент завдяки грамотному супроводу педагогів поступово й поетапно вчиться організовувати власну діяльність, помалу рухаючись від найпростішого до творчого рівня (шукає оригінальні рішення, застосує нестандартні дії та ін.) [5, с. 170].

За умов цікавої навчальної діяльності, виникають стійкі міжособистісні стосунки між учасниками освітнього процесу, комфортні взаємини, сприятливий клімат спілкування, кооперація та співпраця, взаємодопомога задля досягнення мети. Йдеться про педагогіку співпраці, гуманне ставлення до студента, забезпечення права на вибір, власну гідність, повагу. Такий підхід розкриває сьогодні особливості демократизації структури освітнього процесу у закладах вищої освіти, що означає дотримання суб'єкт-суб'єктних взаємин між його учасниками.

Уважаємо, що завдяки добре спланованій самостійній творчій діяльності у студентів розвивається пізнавальний інтерес, формуються навички активності, творчості та самостійності. Тобто тільки завдяки викладачеві, який організовує взаємодію зі студентом як з суб'єктом, у

нього з'являється бажання не тільки вчасно і якісно виконувати навчальні завдання, а й саморганізовуватися, планувати власну траєкторію самонавчання, саморозвитку. Тільки завдяки такій позиції викладача студент перетворюється із пасивного споживача знань на активного дослідника, здатного сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її розв'язання, спрогнозувати результат і аргументувати правильність результату [4, с. 60].

Отже, доходимо висновку, що уміння вчитися самостійно сьогодні є необхідною умовою освітнього процесу університету. Тому політика закладу вищої освіти має спрямовуватися на створення необхідних педагогічних умов для сприятливого комфортного простору для професійної підготовки студентів, а саме: базуватись на врахуванні навчальних мотивів, інтересів, потреб студентів як суб'єктів навчальної діяльності; організувати освітнє середовище закладу вищої освіти забезпечуючи всі умови для розвитку у студентів самостійності як базової якості особистості, застосовуючи при цьому оптимальний педагогічний інструментарій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова та педагогічна психологія: навч.-метод. посіб. / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огородійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Геревич М. Організація самостійної роботи студентів як засіб формування професійної компетенції майбутніх фахівців. *Вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2014. Вип. 45. С. 282–285.
3. Костюк Г. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ, 1989. С. 70 – 98.
4. Мачинська Н., Стельмах С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі : навч.-метод. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
5. Равчина Т. Роль педагога як посередника у навчанні й вихованні молоді. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Львів, 1999. Вип. 14. С. 167–175.